

О. Й. Кушнерук

аспірант

ORCID: 0000-0002-0691-2268

М. І. Тарасенко

аспірантка

ORCID: 0000-0001-9302-7664

Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління», м. Київ, Україна

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ ТА ФІСКАЛЬНІ РИЗИКИ В ПЕРІОД ВІЙНИ

Після початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року українська економіка майже зупинилася. Значна частка бізнесу, яка працює в окупованих територіях та в регіонах гострих бойових дій, створювала левову долю ВВП нашої країни. Цілком очевидно, що ні здійснювати діяльність в повному обсязі, ні сплачувати податки – найближчим часом вони не зможуть.

Важливо зауважити, що в умовах обмеженості фінансових ресурсів український Уряд доволі вміло й обережно відноситься до видатків, не допускаючи соціальних потрясінь та максимально фінансуючи оборонний сектор економіки. Фактично фінансується лише кілька основних напрямів довоєнних видатків, проте, навіть з їх фінансуванням є ряд проблем.

До військової агресії, основними джерелами наповнення бюджету були податки від імпорتنих товарів. Зокрема, на 2022 рік планувалось зібрати 405 млрд грн від надходження ПДВ, 76 млрд грн – від акцизу (алкоголь, сигарети, енергоносії) та 37,5 млрд грн – від мита [1]. При цьому, доля непрямих податків з імпорتنих товарів в цілому мало скласти майже 520 млрд грн, що становить 40% від усіх доходів бюджету.

Однак, очевидним залишається, що на сьогодні надходження митних платежів знаходиться десь на рівні 18% від плану – від очікуваних 39 млрд грн у березні до бюджету надійшло лише 7 млрд грн [1]. Такі ж самі тенденції спостерігаються з податковими надходженнями – близько 15-20% запланованих довоєнних показників надходить до бюджету. Основними причинами є закриття багатьох підприємств, знищення логістичних шляхів, складських приміщень, виробничих потужностей, а також добровільна сплата податків. Щоб компенсувати ці втрати, уряду довелося просити державні підприємства та Нацбанк достроково переказати до бюджету прибутки 2021 року. За планом це мало статися в квітні-червні.

Від НБУ на другий день війни надійшли 19 млрд грн, від Приватбанку на початку березня – 28 млрд грн, від «Нафтогазу» наприкінці березня – 2,3 млрд грн. Загалом у березні держпідприємства переказали 32,5 млрд грн дивідендів. Завдяки цьому у березні план доходів бюджету був виконаний на 93%.

Станом на початок квітня понад 50% українців втратили роботу. Насамперед це стосується працівників великих старопромислових підприємств, розташованих у південно-східному регіоні України [2].

Державна податкова служба оголосила добровільну сплату податків для підприємців: фактично в Україні скасували загальну систему оподаткування, натомість запровадили податок у розмірі лише 2%. Також на добровільну основу переведено сплату ЄСВ, починаючи з березня.

Відповідно, все це вплине на обсяг надходжень в бюджети громад та держави в цілому. З огляду на це урядом було проведено скорочення видатків загального фонду Державного бюджету України на 2022 рік, передбачених головним розпорядником коштів державного бюджету [3]. Цією мірою було знижено заробітні плати чиновникам близько на 10%.

В умовах війни держава гостро залежить від зовнішнього фінансування та внутрішніх запозичень. У березні запозичення допомогли уряду фінансувати видатки. До того ж по прогнозам міжнародних організацій економічний спад в Україні у 2022 році складе від 35% до 50% ВВП. Здатність держави фінансувати оборону та інші сфери залежатиме від швидкості відновлення економіки.

Складно передбачити, скільки підприємств невдовзі відновлять роботу, адже війна триває. Російські терористичні війська продовжують обстрілювати українські міста – навіть ті, які розташовані далеко від лінії зіткнення. Влада розуміє роль економіки [4] в протидії агресору, тому спростила податкові та митні правила на час війни.

Саме завдяки відповідальності уряду перед кредиторами Україна чи не вперше в історії має вищі кредитні рейтинги, ніж терористична Росія. У майбутньому відповідальність перед кредиторами дозволить Україні залучати достатньо коштів для повоєнної відбудови. Наразі ж хороший борговий імідж дозволяє отримувати від західних партнерів необхідні кошти для функціонування видатків держави в умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Міністерство фінансів України. Бюджет 2022 року. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/budget_2022-538 (дата звернення: 04.06.2022).

2. Максимов В. Стало відомо, скільки українців втратили роботу через війну. *Today. Ua*. URL: <http://surl.li/ddjuh> (дата звернення: 04.06.2022).

3. Про спрямування коштів до резервного фонду державного бюджету: постанова Кабінету Міністрів України від 01 квітня 2022 р. № 401. URL: <http://surl.li/ddjug> (дата звернення: 04.06.2022).

4. Petrukha N.M., Hudenko O.D., Mazur A.O., Maltsev M.A. State stimulation of sustainable development of natural-resource and agrarian sectors of the national economy. *Economic Bulletin. Series: finance, accounting, taxation*. 2021. № 8. P. 95–105.